

Un any després dels “fets d’octubre”

Gemma Ubasart

Ja ha passat un any dels “fets d’octubre”, moment de màxim clímax de l’anomenat “procés”. Avui estem immerses en un escenari polític complex i interdependent. S’identifiquen diversos processos que interactuen alhora, unes vegades reforçant-se i altres vegades anul·lant-se. Les actuacions dels actors polítics i socials al llarg d’aquests 12 mesos s’han anat situant en un contínuum entre la desescalada i la tensió. En un context en què res parteix de zero però en un escenari que, des del 2012, ha canviat considerablement. Fins llavors, havien funcionat un sistema de partits i unes dinàmiques de competència que, amb l’inici del “procés”, salten pels aires. Ha augmentat la fragmentació partidista i la competència centrífuga (pels extrems), a la vegada que l’eix nacional ha anat adquirint centralitat. Malgrat que el catalanisme sempre ha estat present en la vida política contemporània, el consens al voltant d’aquest s’ha esgotat. A manera de puzzle, aquest article pretén dibuixar el marc en què ens movem en l’actualitat.

El dèbil Govern de Sánchez

Pedro Sánchez arriba a la presidència del Govern espanyol contra tot pronòstic. S’obre una finestra d’oportunitat (una sentència per corrupció del PP que esquitxa el mateix president Rajoy) i tant el líder del PSOE com els altres partits progressistes i nacionalistes perifèrics ho aprofiten. De fet, segurament Pablo Iglesias i Marta Pascal creuen més en la possibilitat que aquesta tiri endavant que el mateix futur president. Ana Pastor, presidenta del Congrés, s’equivoca amb els tempos. Creu que precipitar el debat d’investidura farà difícil que els actors de l’oposició es posin d’acord; un fet, però, que genera l’efecte contrari. Dins el mateix partit socialista, si bé de cara enfora tothom dóna suport a la moció, aquesta pot seguir endavant perquè el cercle de Sánchez es mou de pressa i no deixa marge de maniobra al sector crític del partit, que compta amb el suport de ‘barons’ i de ‘vella guàrdia’. L’única aliança possible, després que Rivera s’autodescartés de l’equació, és mirar a l’esquerra i a la plurinacionalitat. **Tornar al Sánchez de les primàries.**

L’intent d’interferir en la justícia serà respost per la caverna mediàtica i una part dels operadors de les institucions de l’Estat

Un Govern que comença amb alguns cops d’efecte i amb un gabinet paritari i de prestigi. La debilitat d’aquest és evident (compta amb 84 dels 350 diputats) i potser per això inicia una campanya permanent que genera bones expectatives electorals per al partit de Govern i, més en general, per a les forces de progrés i les que formen l’Espanya plural. Aquest gir no sembla penalitzar els socialistes. Ni tampoc Podem, tot i que aquests no recuperen l’espai perdut anteriorment. A tall de “significante vació”, **Pedro Sánchez adopta un marc discursiu i d’acció política coherent amb la correlació de forces.** En relació amb el contenciós català, pren una actitud dialogant i destensa el dia a dia mitjançant la recuperació d’espais bilaterals que no funcionaven des de l’època de Zapatero i Maragall-Montilla. Ara bé, es troba amb l’escull dels i les preses i la judicialització del conflicte, de difícil gestió. Qualsevol intent d’interferir en la justícia serà respost agressivament per la caverna mediàtica i una part dels operadors de les institucions de l’Estat. Es genera la paradoxa que, com més tensió des de Catalunya, més arguments per a la polarització i el tancament a una resolució negociada del contenciós. Però, sense tensió, els socialistes es poden relaxar.

L'estratègia de la tensió

L'aprovació dels pressupostos a l'Estat i a Catalunya (i també en l'àmbit municipal) és el gran repte sobre la taula d'aquesta tardor. Sense pressupostos es pot continuar governant en l'àmbit estatal i nacional, però amb una situació de debilitat en ambdós executius. La no aprovació fàcilment portaria a eleccions anticipades. Ada Colau ha explicat la necessitat de dur a terme un pacte en els diversos àmbits de govern multinivell per garantir una certa estabilitat per governar i fer polítiques públiques. Argumenta que, després d'un període d'excepcionalitat, cal tornar a recuperar la direcció política sobre les actuacions públiques sectorials. Encara no s'ha tornat a la situació de precrisi ni s'han revertit les retallades. **La interdependència és aritmètica i política. Al Congrés no es poden aprovar pressupostos sense ERC i el PDECat; al Parlament no es pot fer sense els comuns i/o socialistes.**

L'existència de presos dificulta la distensió, però no és clar que als independentistes els convingui tornar a les urnes

En l'estratègia de tensió, el Partit Popular de Casado i Ciutadans veuen el boicot als pressupostos estatals com a tàctica de bloqueig a l'Espanya d'esquerres i plurinacional després de la moció de censura. El PSOE i Podem han negociat uns pressupostos amb importants conquestes socials (salari mínim de 900 euros, regulació del preu del lloguer, etc.). La via escollida és la portuguesa. Confien, a més, que la relaxació de la disciplina fiscal serà acceptada a Europa en un context amb majors complexitats (negociació del 'Brexit', desafiament de Salvini). I ERC i el PDECat es debaten sobre què fer. Alguns aposten per fer saltar el pressupost pels aires. I, per tant, el Govern i el nou escenari obert amb la moció de censura. Altres apel·len al pragmatisme, a explorar potencialitats i empènyer els límits de la nova correlació de forces. L'existència de presos dificulta la distensió, però no sembla gaire clar que a les forces independentistes els convingui (ni políticament, ni electoralment ni judicialment) tornar ara a les urnes.

La disputa per l'hegemonia del sobiranisme

Una part important dels líders independentistes s'ha anat decantant, de manera escalonada, cap a una crítica a la via unilateral i, per tant, cap a la revisió de l'estratègia a seguir. De manera més o menys explícita, i des de les eleccions del 21-D, s'ha apostat per obrir nous escenaris, diferents dels de la legislatura 2015-2017. Els dirigents d'ERC cerquen explícitament accions que no traspassin línies vermelles que tinguin efectes jurídics o administratius. Roger Torrent ho explicita ajornant el ple del 30 de gener en què era previst investir Carles Puigdemont. També una part important del PDECat se situa en aquestes coordenades: el referèndum i la independència com a objectius a mitjà termini. La prioritat és tornar a portar a l'àmbit de la política el que no hauria d'haver sortit mai d'aquesta. La desescalada es visualitza com a transitable amb el triomf de la moció de censura. Els màxims responsables del Govern després de Quim Torra (la portaveu, Elsa Artadi, i el vicepresident, Pere Aragonès) capitanegen els diàlegs bilaterals entre responsables estatals i catalans.

La lluita per l'hegemonia sobiranista explica les apostes radicals: ningú no vol ser acusat de traïdor

La tendència dels actors catalans és a la distensió. **Ara bé, l'ANC i la CUP, així com activistes de base, militants i quadres mitjans de partit, continuen defensant la pantalla anterior.** És difícil recular quan s'ha considerat que la utopia era a tocar. Les pressions cap als dos partits

independentistes al Govern són importants. Alguns són més influenciables que altres. Només així es pot entendre la decisió quasi unilateral de Quim Torra de posar un ultimàtum a Pedro Sánchez just l'endemà de l'1-O en seu parlamentària. Però no solament això. La disputa soterrada, històrica, entre ERC i el món convergent embolica la troca. La lluita per l'hegemonia sobiranista explica en part la retroalimentació d'apostes radicals. Ningú no vol ser acusat de traïdor o, en altres paraules, de punxar el globus. Ara bé, la confrontació troba arrels llunyanes, ja en la segona meitat del segle XIX.

Les desconfiances personals

Però els motius polítics no ho expliquen tot en la disputa partidista. I menys quan s'han viscut i es viuen situacions d'alta tensió i on certes decisions provoquen conseqüències no volgudes (i, fins i tot, no esperades). Traïcions i deslleialtats encreuades acaben de modelar el contínuum tensió-distensió. Algunes fonts citen, a tall d'exemple, el fet que ERC empenyés Puigdemont a no convocar eleccions el 26 d'octubre tal com havia previst i pactat amb el mediador Iñigo Urkullu. O que el president no comunicés a Junqueras la seva intenció de romandre a l'exili. La fragmentació dins l'espai independentista no és només entre partits, sinó també a l'interior de partits. Amb aliances conjunturals i canviants. I, per tant, poc previsibles.

La fragmentació dins l'espai independentista no és només entre partits, sinó també a l'interior de partits

Les crisis internes no són monopoli de l'àmbit independentista. La dimissió de Xavier Domènech de la direcció dels comuns i del seu grup parlamentari ha obert la capsa de Pandora a desavinences no resoltes. La vida als partits és cruel i injusta. La complexitat és major en organitzacions on no estan rodades les estructures organitzatives i els canals per gestionar els conflictes. Les disputes personals i de poder es vesteixen d'ideològiques. El repte que té l'espai avui, però, és aconseguir generar les condicions per aprovar els pressupostos (fent una tasca mediatòria si cal) i preparar les eleccions municipals.

Les dretes espanyoles

Finalment, i no menys important. La novetat en l'escena política espanyola és que la dreta està dividida en dues opcions i mitja (el PP, Ciutadans i Vox). Totes gaudeixen de la simpatia de José María Aznar. La competència per la dreta i l'extrema dreta pot generar dos efectes. El primer és la introducció de temàtiques noves en agenda, més pròpies de l'alt-right que de l'espai conservador i liberal espanyol: immigració, seguretat, "ideologia de gènere", etc. El segon pot ser, per contra, l'alliberament del centre del taulell electoral que podria ocupar un partit socialista "atrapalotodo". Ara bé, en un escenari de polarització, aquest centre també es pot buidar de votant.

El PSOE i Podem han trobat un equilibri en què tots dos hi guanyen. El trobaran amb els partits catalans i bascos?

Amb relació al contenciós català, les tres forces polítiques es retroalimenten amb posicions recentralitzadores i punitives. Fins i tot posant en dubte la mateixa idea d'Estat de les autonomies. Els actors partidistes troben un altaveu en mitjans de comunicació, que alhora també construeixen sentit comú. **El PSOE té dues opcions: sucumbir a aquesta agenda o construir una altra visió del país.** No dependrà només de la seva voluntat, sinó de les prioritats dels companys de viatge. El

PSOE i Podem han trobat el punt d'equilibri en què tots dos hi guanyen. El trobaran també amb els partits catalans i bascos?

Gemma Ubasart és politòloga, professora de l'Àrea de Ciència Política, vicedegana de la Facultat de Dret de la Universitat de Girona i sòcia col·laboradora de la cooperativa editora de CRÍTIC.